వలస

దివాకర్

"అయ్యోరయ్యోరొత్తుండ్రు, లే రాగొద్ద కొడకా!"

"మూశ్నేదులే మావా! లేత్తిపిగా!"

"దండాలండయ్యోరూ! దండాలయ్యా!"

"చిరంజీవ! సుఖీభవ!"

సుందర్రామసిద్ధాంతులవారు తమ అరుదశాబ్దాల జీవితంలో ఆశీర్వదించటమే తప్ప ప్రతినమస్కారం ఎరుగరు.

కోకపల్లెల్లో తరతరాలనుండే స్థిర నివాసం. తూర్పున నల్లకొండలు. తూర్పునుండి ఉత్తరదిశాభిముఖంగా తిరిగి పడమటికి పారే కుముద్వతీ నదీతీరం. ఎక్కడా బీడులేని బంగారుపండే మాగాణం. ఎన్నడో తునవంశ రాజులు వైదికబ్రాహ్మలకిచ్చిన అగ్రహారం కోకపల్లె.

జ్యోతిష సిద్ధాంతులకూ, పంచాంగ కర్తలకూ, పౌరోహితులకు సామూహికానుభోగానికై ధారాదత్తం చేయబడిన గ్రామం; కొండకోనల్లో అందంగా నిలచిన పల్లె అది!

అవే యిళ్ళు! అవే పొలాలు! అవే వరసలూ మర్యాదలూ!

మనుషుల ఆకారాల్లోగానీ, మాటల్లోగానీ తేడా రాలేదు. ఊళ్ళోకి అంతగా బస్తీ నాగరికత తలదూర్చలేదు

అయినా కాలం మారుతూ తన ప్రభావాన్ని ప్రసరించే గుణం మానుకోలేదు. ఆ పరిణామం కోకపల్లె మీదా ప్రసరించసాగింది!

ఊరేమీ మారదలచుకోలేదు! జనమూ మారదలచలేదు.

కానీ జనం మనస్సులలో మార్పు ప్రవర్తనలో మార్పు వచ్చేస్తూంది. రాజులూ రాజ్యాలూ పోయాయి! జమీందారీలూ ఇనాములూ అంతరించాయి. అగ్రహారాలూ హరించుకుపోయాయి! తెల్లదొరల పరిపాలన తొంగిచూచింది, ఇంగ్లీషునీ, కాఫీనీ పల్లెలకి దిగుమతి చేసింది.

కోకపల్లె ఒకానొకనాడు అగ్రహారం!

ఆ ఊళ్ళో పొలాలన్నీ వైదికులవే. అయితే బాపనసేద్యమైపోయింది. బొర్రలు పెంచుకున్న ఛాందస వైదికుల పోషరికనానికి భేషజాలకీ పొలాలు, హలాలు గలవారి బలాలకు దఖలయాయి.

నేతులమూతులు తుడుచుకున్నచోట చేతులుచాచి యాచించను మనసురాక చిన్నగా, సన్నబడ్డ విప్రకుటుంబాలు తరలిపోయాయి కొన్ని. కన్న ఊరునీ ఉన్న లంకంత కొంపనీ వదులుకోలేకా, యాచనాదైన్యం ప్రకటించుకోనూలేక, గుంభనగా ఆకలితో అలమటించి భవనాలనే సమాధులుగా చేసుకున్నారు కొందరు.

పొలాలు పోయాక, కొంపలు కూలాక, బ్రతుకుతెరువుకోసం బద్ధకం వదులుకోక తప్పనిసరై నడుంవంచిన ఒకే ఒక కుటుంబం తోకపల్లెలో సిద్ధాంతుల వారిదే. ఆ మొత్తంపల్లెకు, కరెంటు కూడా వచ్చిన కొత్తకాలానికి ఒకే ఒక వైదికకుటుంబం మిగిలిపోయింది. ఆ కుటుంబానికి పెద్దదిక్కుగా సుందర్రామ సిద్ధాంతి మిగిలాడు.

రైతులు కొత్త మిద్దెలు కట్టుకోక పోయినా ఉన్న మిద్దెలనే బాగుచేసుకున్నారు. సుందరంగా అలంకరించుకున్నారు. కరెంటు వేసుకున్నారు.

ఊరిబయట మాలవాడలో కొన్ని నిరుపేద కుటీరాలనూ, ఊరిమధ్య సిద్ధాంతులవారి యింటికి మాత్రమే కరెంటు నోచుకోలేదు.

సిద్ధాంతులవారిల్లు కూడా ఒకానొకనాటి పాతవైభవాన్ని తలపిస్తూ మొగసాల అరుగులతో, నగిషీలు చెక్కిన పెద్దపెద్ద స్తంభాలతో, ద్వారబంధాలతో, ఎర్రమట్టి పట్టెలతో, గంభీరంగా అవుపిస్తూనే ఉన్నా, దానికి శతాబ్దాల వార్ధక్యం వచ్చిందని చూడగానే తెలిసేలా అరుగులు కూలుతూ, స్తంభాలు పేదులేస్తూ అవుపించసాగాయి.

లంకంత భవనంలో ఓసీదంత బలగం. అందరూ దిట్టంగా పీకలదాకా లాగే వయసువారే. తలచెడిన అక్కగారూ, వదినలూ కూడా. వారి బడుద్ధాయి సంతానమూ; ముసలావిడ తల్లి; సిద్ధాంతులవారి సంతానమ్ అధికం. ఆయనకున్న అష్టసంతానంలో ఒకడే కుమారుడు; ఎదిగిన ఆడపిల్లలప్పటికే నలుగురున్నారు.

సంవత్సరం పొడుగునా ఉండే వైదీకమా? ఎంతమంది వ్రతాలూ, నోములూ ఎల్లవేళలా చేసుకుంటూ ఉంటారు? తన కడుపు నిండేందుకీ, ఇల్లు గడిచేందుకీ ప్రతిరోజూ ఎవరింట్లోనూ ఏదో శ్రాద్ధమో, తివసాలో, వివాహాలో జరుగాలనుకునే అవివేకి కాదు సిద్ధాంతి;

అందుకే ఎంత ఎగసేసి గసపెట్టి రెండుచేతులా ఆర్జిస్తూనే ఉన్నట్లు కనిపించినా ఒక్కోమారు ఓ చిటికెడు

వశ్యానికి పదిపైసలు రొమ్మిన ఉండని దినాలే జాస్తి.

ఎంత కష్టపడ్డా దూడనోటికి గడ్డి అందించినట్లులా ఇంటిల్లిపాది రెండు పూట్లా తిండికే అరకొరగా సరిపోయేది.

తోకపల్లెలో సిద్ధాంతులవారు జీవితం కోసం పరుగులెత్తటమే సరిపోయేదిగా కనిపించేది ఎవరికైనా!

చుట్టుప్రక్కల ఎక్కడ ఏ విధమైన శ్రౌతస్మార్త కార్యాలు జరిగినా, దేవాలయ ప్రతిష్ఠాదికార్యాలు జరిగినా, ఏ యజ్ఞమో, అలాంటిదో ఏది జరిగినా జరపాలన్నా ముహూర్త నిర్ణయం మొదలు పూర్తి నిర్వహించే వరకూ సిద్ధాంతులవారుండాల్సిందే.

అయినా తీరా సంభావనవద్దో, దాన ధర్మాదులవద్దో సిద్ధాంతులవారు చాలా మొహమాటం వెలిబుచ్చేవాడు కావటం వల్ల, అది అలుసుగా తీసుకొని వారి కుధాశక్తివి పొగిడి చేతిలో ఏదో కాస్త తగలేసేవారు. అదే పదివేలుగా భావించి దొరికిన కాసిన్ని బియ్యం బేళ్ళా బత్తెంతోనే యింటికి చేరేవాడు!

ఏళ్ళు గడిచేకొలదీ, పెరటివైపుమండి యిల్లు పడిపోతూ వచ్చేకొలదీ, ముందు ముందుకు జరిగి చివరకు అరుగులకు తడికలు కట్టుకుని నివసించసాగారు సిద్ధాంతులవారు.

పడిపోయిన భాగాన్ని సరిచేసుకునే స్తోమత యేదీ!

గడచిపోయిన కాలం ఎలా సాగింది? సిద్ధాంతులవారికి అదే ప్రశ్న. ఆ ప్రశ్న వేసుకున్నప్పుడల్లా ఒక సంఘటన గుర్తు వచ్చేది ఆయనకి!

బాగా చిన్నతనం. బహుశా తనకి పదిపదిరెండేళ్ళ వయసు! పెరట్లో పెద్ద బాదం చెట్టు ఉండేది బావి ప్రక్కగానే. అల్లంతదూరాన ఓ పసుల కొట్టంకూడా. ఒకమారు గాలివానా రావటంతో అంత లావు బాదంచెట్టూ పెళపెళమని విరిగి కూలింది.

బావిచుట్టూ గోడలు కూలిపట్టమే కాకుండా అవులమంచిన కొట్టమూ నేల కరిచింది. అవులెట్లో బ్రతికి బయట పడ్డాయి.

“ఉరేయి! పెద్దన్నా! ఆ బావీ, కొట్టం సంగతి కాస్త చూడరా!” అంటూ సిద్ధాంతులవారి తండ్రిగారు ఆదేశించారు పెద్దన్నని.

ఆ పెద్దన్న ఆ గ్రామంలో ఆనాటికి ధనిక భూస్వామిగా పేరున్న పెద్దిరెడ్డి గారు. అయినా తన తండ్రికి ‘ఉరేయ్ పెద్దన్నే!’

“అల్లాగేనండయ్యవారూ!” అని గంగిరెద్దులా వినయంగా తలూపి, ఆ తర్వాత రెండ్రోజుల్లోనే బాగుచేయించాడు పెద్దన్న.

తన యజమానధర్మం పరిపాలనాధి కారం చేపట్టిన తొలిదినాల్లో కూడా తన

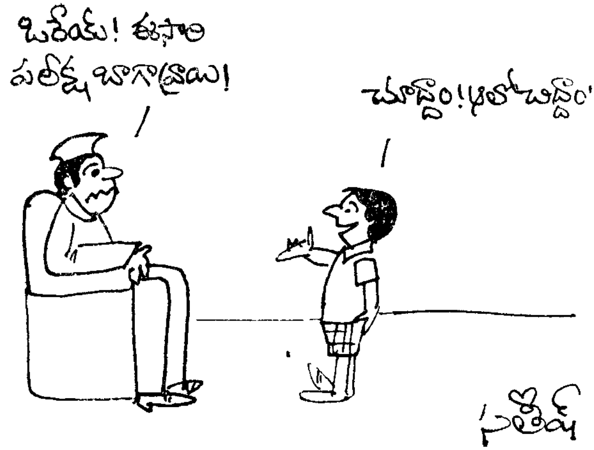

తండ్రిమాట కిచ్చినంత విలువే యిచ్చేవారు. ఆనాటికి తనది చాలా యౌవన ప్రాయం; ఇంత అనుభవమైనా పాండిత్యమైనా లేదు ఎందులోనూ.

ఈనాడేమయింది? తనకు వయసుతో పాటు, అనుభవమూ తెలివితేటలూ పెరిగాయి. తనలోని పెద్దరికం అచ్చుపోసినట్లుగా అందరికీ అవుపిస్తూనే ఉంది.

మరి ఈనాడే రైతుపీ, కొత్త బాగా డబ్బుస్థండిలం ఉన్న ఆసామినీ పిలిచి ఇల్లు కూలిపోతున్న సంగతి గురించి అడిగితే ఏమంటున్నారు?

"అంత శ్రమెందుకు సామీ; రిపేరీ కమ్ ఖర్చుతో కొత్తయిల్లే ఏసుకోవచ్చు! ధరకిచ్చి వేయండి; మరోయిల్లు అందంగా కట్టుకోవచ్చు" అన్నారు కొందరు.

"ఫలానా కల్లంలో కొత్త స్థలం యిస్తానయ్యావారూ; అక్కడో చిన్న మిద్దె వేసుకుందురుగానీ, యిది నాకిచ్చేయండి" అన్నారింకొందరు;

"పర్లేందయ్యావారూ; మనుమల్ని పంపిస్తాం; కట్టించిస్తాం; మీరు కట్టుకోండి; పైకం మేం చూస్తాంలెండి" వంటి మాటలు ఉదారంగా యెవరూ అనటంలేదు.

సిద్ధాంతులవారిలో ఏ లోపమూ లేదు. తాత తండ్రులు బ్రతికున్నవాళ్ళలో ఏ ఆచారం, నియమం, నీతి కట్టుబాట్లతో మెలిగాడో ఈనాటికీ అదేపద్ధతి ఆయనది నిత్యకృత్యాలలో కానీ కట్టుబాట్లలో కానీ అవగింజంత మార్పులేదు. అదే గంభీరాకారం; అదే విశాలమైన నుదురూ. విభూతిరేఖలూ, చెవులకు బంగారు కుండలాలు. గోష్పాదమంత పిలకా. మెడలో రుద్రాక్షమాలలు. నొసట కుంకుమబొట్టూ, వెడల్పయిన కాళ్ళూ. పెద్ద చెవులూ, బలిష్ఠమైన భుజదండాలూ, చేతులకు తామ్రకడియాలు. అజాను

బాహువు, స్ఫురద్రూపం చూడగానే ఎవరైనా నమస్కారం చేయాలనిపించే తీవి. చేతిలో ఓ పొన్నుకర్ర. కాళ్ళకి చమడాలు. నడుస్తున్నా, కూచున్నా, మాటాడినా అదో గాంభీర్యం.

ఆనాడూ అదే! ఇప్పటికీ అదే. ఆకృతిలోనూ, ప్రవృత్తిలోనూ.

అయినా కూలుతోన్న యిల్లు కప్పుకో లేకపోతున్నాడు.

ఎదిగివున్న అమ్మాయిలకి పెళ్ళిళ్ళు చేయలేకపోతున్నాడు.

ఆదాయం లేదా? ఎక్కడుందని? ఎంత వుంటుందని? వచ్చేదంతా భుక్తికే సరిపోయెనే.

తనలో మార్పేమీ రాలేదు. మరి పల్లె జనంలో ఏమిటీ మార్పు? ఎందుకీమార్పు? అదే సిద్ధాంతులవారి ఆవేదన.

ఆయన బయటపడడు. అంతర్మథనం నిరంతరం ఆత్మతో ఘర్షణ చేస్తూనే ఉంటుంది.

వంటల్లో నీళ్ళుమోసే పేదవే అయినా, పప్పుగరిటె మోసే గాడిద యినా అమ్మాయితో పెళ్ళి అనగానే అందల మెక్కి లంతాయింతాకాని కట్నమూ, లాంచనాలు అడుగుతారు.

మంత్రపుష్పం చెప్పటం రాని అప్రాచ్యుడూ, సంధ్యవదలిన బ్రాహ్మడూ సమారాధనల భోజనాలకే చెయి పంచిన బెట్టి నడిచే గర్వదరిద్రుడూ కూడా హిరణ్యాక్షవరాలే కోరుతాడు.

ఇక మంచి వైదిక కుటుంబానికో, చక్కగా చదువుకొని ఏ బేంకులో ఉద్యోగమో చేసుకుంటూన్న వాడికో యిద్దామా అనుకుంటే అక్కడి కట్నం కానుకల కొర్కెల హిమాలయాలు తాపీ జన్మ కెక్కలేదు.

ఏంచేయాలో తోచని పరిస్థితులలో, తన అంతర్మధనాన్ని బయటికి పొక్క నీయకుండా అలాగే కాలం గడుపుకు వస్తున్నారు సిద్ధాంతి.

ఆషాఢమాసం వచ్చింది. శూన్య మాసం! ఏ కార్యాలూ ఉండని కాలం! ఆ నెలంతా గడపటం కష్టమే. వర్షాలూ బాగా మొదలయ్యాయి. ముసురు పట్టింది. పెద్ద పెనుగాలులతో వర్షాలు విసురు తున్నాయి. అరుసులకు కట్టిన తడికలు వర్షాన్ని ఆపలేకపోతున్నాయి. ఏకంగా అరుగులనిండా నీళ్ళు ప్రక్కచుట్టలూ, గుడ్డల మూటలూ కాస్తోకూస్తో పెద్ద గంపలలో నిల్వచేసుకున్న ధాన్యం తడిసిపోసాగింది. అన్నిటిమీదా అన్నీ కప్పుతూన్న తడిపేపోతున్నాయి. పైగా బహు పాత మిద్దె. పైన మట్టికప్పు. ఎలుకలు త్రవ్విన రంధ్రాలుంటం వల్ల మిద్దె కారసాగింది.

సిద్ధాంతులవారూ, ఆయన ధర్మపత్ని, పిల్లలూ, చెల్లెలూ, వదినలూ అందరూ అన్నిరకాల తాపత్రయపడుతూన్నా లాభం లేకపోయింది. మరీ ముఖ్యంగా సిద్ధాంతికి అతని తల్లి పరిస్థితి హృదయాన్ని

రంపంతో కోసేలా బాధపెట్టింది. జోలె అయిన కుక్కి మంచం మీద, దాదాపూ తడిసి వణికిపోతూ ముడుచుకొని పడుకు వణికిపోతూ ముడుచుకుని పడుకునుంది. నోరెత్తి ఒక్క మాటా అనటంలేదు మహాతల్లి!

సిద్ధాంతి కళ్ళల్లో నీరుతిరిగాయి.

'ఏమిటి తన బ్రతుకు! వేదం కొట్టిన పిండి! వైదిక లౌకిక కర్మకాండల్లో తనను మీరినవాడు లేడు. జాతకనిర్ణయం, ముహూర్తనిర్ణయం, సర్వసందేహం నివృత్తి వాదాలలో తన మాటే వేద వాక్యం! ఏ పనైనా శ్రౌత సంబంధి నిరాఘాటంగా చేయించగలడు! కానీ ఒక్కటే చాతకావటం లేదు. అదే బ్రతగ్గలగటం! ఏమిటీ తనలో లోపం!'

తల్లివైపు చూచాడు, అందరివైపూ చూచాడు. అందరూ తడిశారు. ఈదురు గాలులకు అందరూ వణికిపోతున్నారు. అమ్మ మరీ ఊగిపోతోంది.

"నా....య....నా! సుందర్రామా." అందొక్కమాట, అప్పుడు, వణకుతూ.

"అమ్మా! ఉన్నానే" అనుకుంటూ పరుగున తల్లి మంచంవద్దకు పోయాడు. తానెరవయ్యేళ్ళయినా, తల్లికి తాను కొడుకే! తల్లి శరీరానికి తన మీది శాలువ నిండా కప్పేడు!

"జల్లుపడకుండా మీరంతా అమ్మకు చుట్టూ నిలవండి! ఇప్పుడే వస్తా" నంటూ మూల దండేనికి గుడ్డలో చుట్టివుంచిన పాతగొడుగు తీసుకున్నాడు.

"గాలీ.... వర్షమూనండీ!" భార్య అంది!

"తెలుసు" అంటూ మరో నెల్లా మీద కప్పుకొని అరుగుదిగి బయటికి వచ్చాడు సిద్ధాంతి.

హోరున గాలి. మోకాళ్ళలోతు బురద నీరు. పైన విపరీతమైన వర్షం. గొడుగు నిలిచేలా లేదు. మెలికలు తిరిగిపోతోంది గొడుగు. పుల్లలు విరిగాయి. గుడ్డ రెప రెపలాడిపోతోంది.. సిద్ధాంతి తప్పటడిపి పోతున్నాడు. గాలి విసురుకో ఒకటి రెండుమార్లు బురదనేలమీద క్రిందా పడ్డాడు. మోకాలో మోచేయో చిట్లింది. ఎర్రని నెత్తురు చిమ్మింది.

దేనినీ లెక్కించలేదు సిద్ధాంతి. గొడుగు విసరి గిరవాటేశాడు. అపర చాణక్యుల్లా ఆవేశంతో ముందుకు నడిచాడు. సరాసరి ఓ పెద్ద భూస్వామి యింటిముంగిట్లోకి నడిచి భూనభోంతరాళాలూ బ్రద్దలయేలా గర్జించిన ఉరుములా "రెడ్డీ!" అంటూ కేకవేశాడు.

పెద్దిరెడ్డి కుమారుడు చిన్నప్పరెడ్డి బయటికి వచ్చారు. తప్పతడిసిపోయిన అయ్యవారిని చూచీ, అయన వదనంలో కోపం చూచీ—అదిరిపోయాడు.

"నమస్కారం అయ్యగారికి! తడిసి వచ్చారు. ఇలా రండి స్వామీ లోనికి!" అంటూ సాదరంగా వినయంగా అహ్వానించాడు చిన్నప్పరెడ్డి.

"పాపా! బీరువాలో కొత్త టవలు తీసుకురా" అని కూతుర్ని పురమాయించి ఎంతో వినమ్రంగా తల తుడుచుకోమని అర్థించాడు.

"చత్రీ తేలేదా అయ్యవారు? ఇంత వానలో...." అడగబోయి ఆగాడు రెడ్డి.

"అవసరమయ్యా చిన్నప్పా! వర్షం చూడు, నా యిల్లేమియిల్లు! పైన పొటుకు. అన్నివైపులనుండీ జల్లు. వర్షమంతా నా యింట్లోనే. ముసిలామె తడిసిపోతోంది. మరి తలదాచుకోవాలి కదా?" సిద్ధాంతులవారి పొడిపొడిమాటల లోనే చిన్నప్పకు అంతా బోధపడింది.

"నాగన్నా! నాగన్నా!" కేకవేశాడు.

"వస్తిని!" అంటూ గానగాడు నాగన్న వచ్చాడు. అయ్యవారిని చూడగానే 'దండాలయ్యోరు!' అన్నాడు.

"సుఖీభవ!" అన్నాడు సిద్ధాంతి.

"జల్లబండి నీవు కట్టుకు అయ్య వారింటికి పో! తారుపట్టలూ వేసుకుపో. మామూలుబండీ కట్టి వెంకణ్ని తీసుకుపో. ఆ రాముణ్ని, ఎర్రోణ్ని పిలుచుకుపో. అయ్యవారి యిల్లు కాళీచేయించి, అమ్మయ్యగారినీ అందరినీ మన పడమ టింటి వసారా బావుంది కదా, కటాం జనమూ తలుపులూ? అక్కడ చేర్చు. వెళ్ళు! త్వరగా! ఈ గొడుగు తీసుకు వెళ్ళండి అయ్యవారూ!" చిన్నప్ప అందించాడో కొత్తగొడుగు.

అదీ అగదని తెలుసు సిద్ధాంతుల వారికి. ఇచ్చినప్పుడు పుచ్చుకోవటమే తన వృత్తిధర్మం. ఆ గాలివానలోనే అలాగే యిల్లుచేరాడు.

కొంచెంసేపటికి బళ్ళు వచ్చాయి. సరకంతా ఎత్తించి, జల్లబండిలో కుటుంబాన్నంతా కూచోబెట్టి, తారుపట్టాలు పైనకప్పి చిన్నప్ప పడమటింటి వసారా చేర్చాడు సిద్ధాంతి.

వసారాయే అయినా తన యింటి అరుగులకన్నా ఎన్నోరెట్లు బావుంది. ఒక్కచుక్క జల్లుకూడా లేదు. వెచ్చగా వుంది. కరెంటు వుంది. గూళ్ళు ఉన్నాయి. విశాలంగానూ ఉంది. ఓ చెక్కమంచమూ సిద్ధంగా వుంది. ముందు ఆ ముసలితల్లికి పక్కపరచి అక్కడ వెచ్చగా పరుండబెట్టాడు.

"మంచం బావుందిరా రామూ! వెచ్చగానూ వుంది" అందాతల్లి. ఎంత సంబరమో! అల్ప సంతోషం!

సిద్ధాంతి ఒళ్ళంతా గగుర్పొడిచిం దొక్కమారు. ఏ వసతీలేని ప్రకృతిలో నుండి కాస్త తెరపికి రాగానే స్వర్గం చూచినంత సంబరపడే ఈ బ్రతుకులు నిజంగా తెల్లవారేదెన్నడు!

ఆ రాత్రంతా హాయిగా వెచ్చగా పడు కున్నమాట నిజమే అయినా సిద్ధాంతి మనసునిండా ఆలోచనలే! తెల్లవార వచ్చేప్పటికి ఓ నిర్ణయానికి వచ్చాడు.

తెల్లవారింది. వర్షం తీవ్రత చాలా తగ్గిపోయింది. ఏదో వస్తూ బర!

సిద్ధాంతి స్నాన జపతపాలు ముగించుకొని గంభీరంగా బయటి కడుగువేశాడు: ఎక్కడో ఏదో అరచినట్లయింది. ఆ దిశకు చూచాడు. ఆకాశంవేపు చూచాడు. కుడిచేత ఏవేవో లెక్కలు అరచేతిలోనే గుణించుకున్నాడు.

సమాధానం వ్యతిరేకఫలం అందించింది. శాస్త్రం అందించిన సమాచారం అది. శాస్త్రవిచారాలకు తరతరాలుగా కట్టుబడ్డ కుటుంబం సిద్ధాంతిది. వసారాలోకి చూచాడు. తల విదల్చుకున్నాడు.

"శతాయగతాయచ....నూరారుకానీ.. ఏది ఏమైనా కానీ" అనుకుంటూ శాస్త్రం, శకునం అన్నీ ప్రక్కకునెట్టి కదలిపోయాడు.

దానికీ దీనికీ సరిపోయిందని ఇన్నేళ్ళుగా తమ పొలం ఊరబందుల్లా అనుభవిస్తూన్న పెద్దపెద్ద భూస్వాముల్ని, ఆసాముల్ని సందీసి లెక్కడిగాడు. అడిగింది మెత్తగానే. అయినా అది చురుకుమనిపించింది పెద్దల్ని.

"అన్నీ సరిచేస్తాములే స్వామీ!" అని వాళ్ళు వినయంగానే జవాబిచ్చారు. సిద్ధాంతి వెళ్ళిపోయాడు.

"పిల్లి పులయిందేమా! సాధు జంతువుకి సాధించే రోషం ఎక్కడిదా!" అని వెక్కిరించుకున్నారు పెద్దలు.

ఆషాఢమాసం ముగిసే సమయంలో పెద్దలు లెక్క తేల్చారు. అందరూ అదే సరేనన్నారు. సిద్ధాంతివారికి ఐదెకరాల భూమి మిగిలేలా చూపి మీదేనన్నారు.

అక్కడికే చాలులే అని తృప్తి పడ్డాడు సిద్ధాంతులవారు. సొంతం ఎక్కడ చేసుకుంటాడు కనుక? చిన్నపురెడ్డే గుత్తకు వేస్తానన్నాడు. సరేనన్నాడు సిద్ధాంతి.

శ్రావణమాసం వచ్చేసింది.

సిద్ధాంతికి చేతినిండా పని! పెళ్ళిళ్ళే యెక్కడా. నోములూనూ.

వీరానాయుడి ఏకైక కుమార్తె వివాహం! నాయుడు లోకపల్లె రాజా లాంటి భూస్వామి. ఎవరికి అప్పు గావలసినా నాయుడే దిక్కు. ఎవరికేమి కావంసినా అతడే దిక్కు. అందుకే అందరి భూములూ, ఆభరణాలూ నాయుడి సొంతం అయిపోయాయి.

ఇంద్రభవనంలా యిల్లు కట్టాడు. అబ్బాయిలను పెద్ద చదువులకి పంపేడు. ఒక్కడూ పాసవలేదు. అయినా దిగులు పళ్ళేదు. ఊరిమీదకి వదిలాడు వాళ్ళని. వాళ్ళకు పార్టీలూ గొడవలూ ద్వేషనులు, నాయుడు వెళ్ళి విడిపించుకురావటాలు మందలించటాలు, పార్టీతగవులు, పల్లె శాంతికి మేకులూ నాయుడి సంతానం నిత్యకృత్యాలు.

అమ్మాయి చదువుకుంది ఏమీ లేదు. షోకులు జాస్తి. ప్వంత జీపుంది. వారంలో ఏడురోజులైనా బస్తీకి రావల్సిందే సినిమాలు చూడాల్సిందే. బోలెడు కట్నం కాబట్టి ఓ బేంకాఫీసరుడు వరుడయ్యాడు.

ఆకాశమెత్తు పందిరి! విద్యుద్దీపాల మాలలు. షామియానాలు, కుర్చీలూ, మేళ తాళాలూ, బాండు పెట్టూ! ఎంద రెందరో్న ఇంటా బయటా ఆహ్వా నించాడు. క్రిక్కిరిసిన బంధుమిత్ర బలగం.

పురోహితుడు సిద్ధాంతుగారే!

ఘనంగా, దివ్యంగా పెళ్ళి జరిపిం చాడు కుప్పలుగా చదివింపులు వచ్చాయి, వివాహమైపోయింది.

"అందరూ భోజనాలకు పదండి" నాయుడు అందరికీ విజ్ఞప్తిచేశాడు.

"అయ్యగారింటికి బత్తెం పంపించారా?" ఎవరో్న అడిగాడు.

"ప్రొద్దుటే పంపాము నాయుడుగారూ!" అయ్యవారే జవాబిచ్చారు

"మంచిది అయ్యవారూ! ఇంద ఈ తాంబూలం యివ్వటికి తీసుకోండి! సాయంత్రం నా కచ్చేరీ దగ్గరికి రండి! సంభావన తీసుకుందురుగాని" అన్నాడు నాయుడు.

"అలాగే" అంటూ సిద్ధాంతులవారు వెళ్ళిపోయారు

* * *

"నాయుడుగారు జరిపినట్లు ఇంకెవ్వరూ ఇంత ఘనంగా పెళ్ళి జరపలేరేమో!" అంటూ ఇంట్లో సిద్ధాంతులవారు పెళ్ళి యేర్పాట్లు గురించి చాలా గొప్పగా కీర్తించాడు.

"బత్తెమూ బాగానే పంపించాడు నాయనా!" వదినగారన్నారు.

"మీ కెంతేసి సంభావన యిచ్చాడే మిటి?" భార్య వడ్డిస్తూ అడిగింది

"సాయంత్రం వెళ్ళాలి నాయుడుగారి కచేరీయింటికి. జోడు దోవతులూ, జరి

పిల్లాలూ సంభావనా అక్కడే యివ్వచ్చు" అపోశనం పడుతూ అశగా నమ్మకంతో అన్నాడు.

"మీ రొక్కరే గుర్తున్నారులా ఉంది నాయుడుగారికి?" అంది భార్య మూతి విరుస్తూ. దంపతులకు వస్త్రాలు పెట్ట వచ్చు కదా? అలా చేయలేదే అని ఆవిడ చింత!

"పరేపరేలే! మజ్జిగ వడ్డించు "అంటూ సుష్టుగా భోంచేసి నడుం వాల్చాడు.

సాయంత్రం కావచ్చింది. సూర్యుడు పూర్తిగా కనుమరుగైపోయాడు. చీకట్లు ముసురుతున్నాయి. శోకపల్లె అందం అప్పుడే చూడాలి!

సాయంసంధ్య వారుస్తూ, సంభావన మీద మనస్సుని పరుగెత్తిస్తూ చావిట్లో కట్టమీద కూర్చున్నారు సిద్ధాంతులవారు,

"అయ్యోర్రండీ! తవరు దయసేయా లంట తొరగా? నాయుడుగారే కబురెట్టి వారు." బయట గానగాడు కేక వేశాడు.

"అయిపోయె! వచ్చేస్తున్నా! నువ్వు పద!" అంటూ సిద్ధాంతి త్వరత్వరగా సంధ్య ముగించుకొని గబగబ నాయుడు గారి కచేరికి వెళ్ళారు.

సిద్ధాంతులవారు సాలోచనగా ఆ పేవ కుడివైపు చూచాడు. తలమీదే అరుస్తూ కాకి లేచిపోయింది. ఆయన మన సెందుకో అనుకోకుండా కీడును శంకిం చింది. కాలగణన చేసుకుబోయాడు. మనసు చెదిరింది. గణన వేళ్ళమీద నిలవలేదు.

"రండి అయ్యవారూ!" అక్కడ తలుపు తెరచి మరో భూస్వామి పిలిచా డంతలో.

సిద్ధాంతి మౌనంగా గదిలోకి వెళ్లాడు. తలుపులు మూశారు. లోపల తివాచీలూ, వాటిమీద మెత్తని పరుపులూ: వాటిమీద నాయుడుగారితోపాటు, తన పొలాలు రాజారోషంగా అనుభవిస్తూ హక్కుభుక్తం చేసుకున్న ఘనులూ ఉన్నారు. విలాసంగా కూచున్నవాళ్ళు లేవనైనాలేదు. కనీసం తనను కూచోమనలేదు.

"నా ... డుగారూ! నా సం....భా.... వ....వ...." సిద్ధాంతి నీళ్ళు నమిలాడు.

"ఇంకా సంభావన కావాలే? బాప నయ్యా, నాటకాలేస్తుండవా?" నాయుడు వెటకారంగా అడిగాడు.

"నాయుడుగారూ?" ఆవేశంతోపాటు ఆశ్చర్యమూ, అసహ్యమూ కూడా పెన వేసుకువచ్చాయి సిద్ధాంతులనోట!

"ఔను! మర్యాదుండుకుంటేనే మర్యాద! చదివింపులలో ఆరువేల రూపాయలు తక్కువయాయి. మా కెవరి మీదా అనుమానం లేదు. అతి దగ్గర్లో నివ్వేగా ఉన్నావు! నీవే తీశావనే మాకు మాంచి నమ్మకం! ఆ డబ్బు మర్యాదగా కక్కుతావా? లేక ఈ గదిలోనే కక్కే యాలా? ఏది కావాలో చెప్పు?" నాయుడు తరపు వకాల్తా తీసుకొని ఓ బ్రమీసాల అసామి అన్నాడు.

ప్రళయం వచ్చినట్లూ, మిన్నువిరిగి వెన్నుమీద పడ్డట్లూ, కాళ్ళక్రింది భూమి కదలిపోయినట్లూ అయి కళ్లు బైర్లు కమ్మాయి సిద్ధాంతికి।

"ఓం హరహరశాంతం" అనుకున్నారు మనస్సులో. గాయత్రిని ధ్యానం చేసుకున్నారు జంధెం బ్రహ్మముడి తడుముకుంటూ. ఒళ్ళంతా చెమటలు పట్టాయి. ముఖం జేవురించింది. కళ్ళు అప్రయత్నంగానే వర్షించాయి. మోకాళ్ళ మీద కూలబడ్డాడు. చేతులు రెండూ జోడించాడు.

"నాయుడుగారూ నేనేమీ మాట్లాడగలిగే స్థితిలో లేను. తరతరాల నా వంశ ప్రతిష్ఠకు ఈ మచ్చ నా గుండెల్లో దిగిన బాకు.... అరవైయేళ్ళ వయస్సులో అప్రాచ్యపుపని చేసిన నింద నామీద వేశారు. కఠినంగా ఈ ముసిలాణ్ణి శిక్షించేందుకైనా మీరు వెనకాడని కర్కశులై ఉన్నారు. నేను తీయలేదని ప్రమాణాలు చేసినా, నా యిల్లు వెతకండని చెప్పినా మీరు వినరు. వినదలచుకోలేదని మీ ప్రవర్తనే చెపుతోంది. నా దగ్గర యివ్వ దేమిలేదు. కానీ మీ ఆరువేలూ యిస్తాను. ప్రోనోటు వ్రాసుకోండి।" అన్నాడు గంభీరంగా.

నాయుడు, ఇతరులు చిరునవ్వులతో ముఖముఖాలు చూచుకున్నారు. ఒకరు నికర్షలం వ్రాశారు - ఏం వ్రాశారో చూచుకోకుండా చేవ్రాలుచేసి తిరిగి చూడనైనా చూడకుండా చకచక తల వాల్చుకు యిల్లుచేరాడు.

సిద్ధాంతి తాను చేసిన బాకీలోకి కూలిపోయిన యిల్లూ, పొలాలూ అన్నీ ఆ అసాములకందరికీ జమకట్టినట్లు అందులో వ్రాయబడుంది. సిద్ధాంతిని వంచేందుకి పల్లెపెద్దలాడిన అవినీతి నాటకం అది.

ఇంటికి వచ్చి మౌనంగా తలగడలో దూర్చి పడుకున్న సిద్ధాంతిని పలకరించేందుకు ఎవరికీ ధైర్యం చాల్లేదు. అతని భార్య అత్తగారితో చెప్పింది.

లేవలేని వందు ముసలి ఆ మహాతల్లి కుక్కిమంచంనుండి దిగి ప్రాకుతూ కొడుకుదగ్గరకు వచ్చింది. "సుందరా। రామా। సుందరరామా। ఏమయింది నాయనా?" అంటూ తల నిమురుతూ అడిగింది.

పసిపిల్లవాడిలా ఆ తల్లి ఒళ్ళో తల దూర్చి భోరున యేడ్చేశాడు సిద్ధాంతి.

"అమ్మా। అయిపోయిందే। పల్లెల్లో న్యాయం, నీతి అన్నీ అడుగంటాయ్. ఊరి పెద్దలంతా కలిసి నీ కొడుకుని ఓ దొంగగా జమకట్టారే. నేను దొంగనటే? అమ్మా। వేదపండితుణ్ణి దొంగనటే?"

"వాళ్ళనోళ్ళల్లో పురుగులు పడతాయి। ఎవడురా నాయనా నిన్ను దొంగ అన్నది? ఆ వెధవలంతా దొంగలు। వాళ్ళు దొంగలై మన స్థలాలూ పొలాలూ అన్నీ చేజిక్కించుకున్నారు. ఇప్పుడు నీ

మంచిపీ దొంగిలించారు. ఎవరూ? ఆ నాయుడేనట్రా ఇంతా చేసింది! ఇంత కింత అనుభవించక పోడు! మన ఉసురు వాడు కొట్టుకుని పోతాడు! పిల్ల పెళ్ళిచేశా వని ఘనంగా కులుకుతున్నాడు. కుమిలి ఛస్తాడులే నాన్నా! నువ్వూరుకో రామా! దిగులు పడవాకరా!" ఒళ్ళంత నిమురుతూ గర్జించి, ఊరడించింది.

సిద్ధాంతి కేదో ఊరట కల్గింది. ఆరాత్రి సుఖంగా కాకున్నా మామూలుగా నిద్ర పోయాడు.

ఇంకా తెల్లారలేదు. ఇంట్లో ఎవరూ నిద్ర లేవలేదు. ఇంటిబయట మువ్వల చప్పుడు వినిపించి అందరూ లేచారు.

"ఏవిటండీ యిది? మన వస్తువులూ, పాత్రలూ ఏవీ లేవు!" కంగారుగా అడిగింది భార్య, వాకిలివద్ద నిలబడ్డ సిద్ధాంతులవారిని.

"అన్నీ సిద్ధంగా బళ్ళలో వున్నాయి. కాని, అందరూ త్వరగా తెములండి. ముఖాలు కడిగి బళ్ళెక్కి కూర్చోండి!"

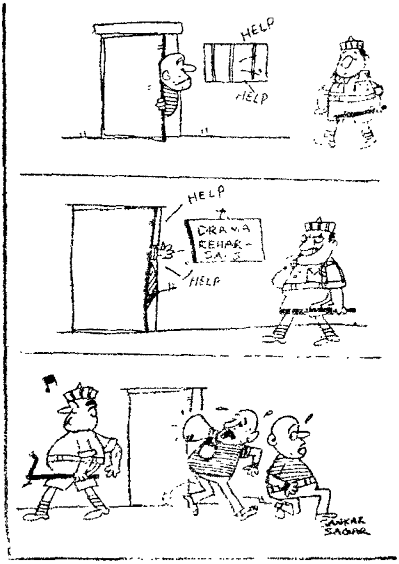

అని ఆదేశించాడు.

"నాయనా! ఎందుకెళ్తామా! ఇల్లు మారుతున్నామా?" తల్లి అడిగింది!

"లేదమ్మా! ఊరే మారుతున్నాం! పట్నం పోతున్నాం! వీళ్ళు, కాలు దుప్పిన ఈ వెధవపల్లెలో ఉండదలచుకోలేదిక!"

"మంచిమాట! వెళదాం పద!" అన్నది తల్లి కూడా.

బళ్ళు కదిలాయి.

— * —